

galmi állapot vizsgálatait azt mutatták ki, hogy leggyakrabban egy fordított U betűre emlékeztető módon megy végbe a folyamat (a kezdeti emelkedő szakasz után előbb-utóbb visszaesés következik be), tehát a kereső szakember teljesítménye egy idő után csökkenni kezd. Jobb eredményre lehet számítani, ha az izgalmi állapot egyfajta közepes szinten stabilizálódik. Sok függ a személyiségtípustól is. Másként reagál egy intro-, mint egy extrovertált a feladatra, a környezeti tényezőkre stb. Például egy introvertált személyiség teljesítménye jobban kötődik a felhasználó magatartásához, a környezetéből érkező zajokhoz. A motiváció és az izgalmi állapot tekintetében legjobban az segít, ha az érintett követni és értelmezni tudja érzelmi állapotát, hiszen akkor jobban tudja szervezni munkáját, ellenőrzés alatt tudja tartani a befolyásoló tényezőket. Például az induktív-izgalmi állapotról olyan fizikai tünetek árulkodnak, mint a gyorsabb, szaggatottabb légzés, az izmok feszültsége.

A számítógépes keresést végző szakember tipikus állapota a kimerültség, mivel gyakran órákat tölt a képernyő előtt, igénybe véve fizikai és lelki erőforrásait. Fejfájástól váll- vagy derékfájásig sok tünet jelentkezik, s különösen jellemző a szem elfáradása a képernyő előtt. Az ilyen helyzetek megelőzésében a tervezett és/vagy tudatos relaxáció segít. Fizikai mozgások (séta stb.), kontrollált légzési technika, és még számos más megoldás kínálkozik, sőt még a fantázia is segíthet (egyesekek például jól működő gépezetnek képzelik el magukat). Sok esetben maga a környezet is segít, főként, ha a kereső szakember szívesen végzi a munkát a felhasználóval együtt.

A figyelem és a koncentrációkészség együtt jár a motiváltsággal és az izgalmi állapottal. A sportolók körében ismert módszer edzés közben a figyelmet zavaró tényezők bevetése (például a tornász kellemetlen ritmusú, hangos zene mellett, vagy inkább ellenére igyekszik a bonyolult gyakorlatot

bevésseni, hogy a versenyen annál jobban sikerüljön). Elképzelhető – ezzel analóg módon – olyan módszer, hogy a kereső szakember, aki nem kedveli az operát, *Caruso* hangos éneklése mellett hajtja végre a keresést. A koncentrációkészség különösen vissza szokott esni sportolóknál, ha egy gyakorlat nem sikerül (például nem ugorja át a léceket a magasugró). Ilyenkor különösen fontos annak elhitése, hogy igenis képes a feladat sikeres megoldására. Hasonló hozzáállás kívánatos a gépi keresőnél is. A figyelem és koncentráció optimális viszonya esetén a „flow” (áramlat) állapota (l. *Csikszentmihályi M.* munkáit) állhat be, amely maximális eredményességhez vezethet viszonylag nem kiemelkedő erőfeszítés mellett. Az online keresés célorientált tevékenység, így van esély arra, hogy beálljon az eredményességet fokozó flow állapota.

Az önbizalom fejlesztése is nélkülözhetetlen feltétel. A kereső vizuálisan is elképzelheti magát, amint eredményesen hajtja végre a szükséges mozzanatokat. Lehet belső monológot folytatni, önmagával beszélgetni, biztatni. Kudarccal szemben érdemes ésszerűen gondolkodni: ne azt mondjuk, milyen „ügyetlenek” is vagyunk, inkább azt, ma talán „nincs jó napunk”. A fejlett önbizalom segít a valóban eredményes aktusok memorizálásában, a kudarcok feledésében. Kétségtelenül sokat számítanak ebben az önszuggesztív módszerek.

Végül soron a professzionális online kereső szakember akkor tudja farsztó munkáját hosszabb távon eredményesen végezni, ha tudatában van az esetleges pszichikai problémáknak, s kezelésükre megfelelő eszköztára van.

/QUINN, Brian: *Overcoming psychological obstacles to optimal online search performance.* = *The Electronic Library*, 21. kötet. 2. sz. 2003. p. 142–153./

(Sonnevend Péter)

A ritkán keresett állományegységek okozta problematika tervezett megoldása Oroszországban

A volt Szovjetunióban már a hatvanas évek második felében dokumentálták: az általános tudományos könyvtárak állományának mintegy 40–50%-a, a szakkönyvtári állományoknak pedig 10–20%-a ritkán keresett művekből áll, s ez a tárolási mizériának egyik fő okozója. Ezért 1970-ben létrehozták

az unió tárolókönyvtári rendszerét, amelynek élén a Lenin Könyvtár szerepelt, szövetségi köztársasági szinten az egyes nemzeti könyvtárak vitték a „prímet”. E szint alatt pedig a régiók vezető általános tudományos és szakkönyvtárai tartoztak ellátni a tárolókönyvtári funkciókat.

A rendszer a Szovjetunió megszűnéséig az ügy központi szorgalmazása folytán a helyileg fölösleges állományegységek százaitól szabadította meg a könyvtárakat, ám egészében véve nem tudta felszámolni ezt a problémahalmazt. Ennek okai között mindenekelőtt azt kell megemlíteni, hogy a megbízásokat nem nagyon követték raktárbővítő beruházások, személyzeti és technikai fejlesztések, s így a kezdeti buzgalom mindinkább alábbhagyott mind a begyűjtésben, mind pedig a begyűjtött művek állománnyá szervezésében és a róla való tájékoztatásban.

A Szovjetunió megszűnése miatt „foghíjassá” vált a tárolókönyvtári struktúra, és még kevesebb „pénz, paripa, fegyver” volt bevetendő a tárolókönyvtári célokra. Volt ennek a szovjet rendszernek egy elvi hátulütője is, nevezetesen, hogy „egy kalap alá” vette az elavult, „lefutott” műveket és azokat, amelyek témájuknál fogva eleve ritka keresésre „voltak ítélve”.

A mostani tervezet – a világtrendeknek megfelelően – e más és más gyökerű ritkán keresettséget figyelembe véve, két intézménytípust bíz meg a probléma megoldásával. Egyfelől a depozitáriumokat, másfelől pedig a repozitáriumokat.

Depozitáriumon olyan könyvtárak, tájékoztató és más szervezetek értendők, amelyek elismert és szabályozott gyűjtőkörükben ingyenes köteles példányokban részesülnek, s ezáltal e tekintetben

– a témájuknál fogva ritka keresettségű dokumentumokat is beleértve – gyűjteményi teljességre tesznek szert, melyet meg kell ővniük.

A *repozitárium* a depozitáriummal szemben meghatározott könyvtárak által létesített könyvraktár, amely gazdaságosan tárolja és szolgáltatja a ritkán keresett dokumentumokat.

A depozitáriumok köre a kötelespéldány-szolgáltatási törvény révén adott, a repozitáriumok hét ún. föderális körzet (úm. a központi, északnyugati, déli, volgamenti, uráli, szibériai, távol-keleti) keretében jönnek majd létre általános tudományos könyvtári és szakkönyvtári jelleggel. Fenntartásuk és finanszírozásuk ágazat- és régióközi alapon történik, esetenként föderális szintről is.

Az ismertetett koncepció sikere azon múlik, hogy

- korszerűvé válik-e az adatcsere technológiája;
- létrejönnek-e azok a gazdasági ösztönzők, amelyek meggyorsítják az állományok átadását;
- a könyvtárak felismerik-e a depozitáriumok és repozitáriumok nyújtotta előnyöket működésük és szolgáltatásaik közben.

HAHALEVA, N. I. – BAGROVA, I. Ű. – GRIHANOV, Ű. A.–STARODUBOVA, N. Z.–TOLČINSKÁĀ, L. M.: Nacional'naā strategiā depozitarnogo i repozitarnogo hraneniā bibliotečnyh fondov Rossijskoj Federacii. = Bibliotekovedenie, 2. sz. 2002. p. 22–27./

(Futala Tibor)

Szakmai szabványok jegyzéke Oroszországból

A *Naučno-tehničeskā informaciā* első sorozatában a 2002. évi 6. szám egészét elfoglalja az az annotált szabványjegyzék, amely a tájékoztatói, könyvtári és kiadói szabványokat, illetve szabványtervezeteket sorolja fel. A jegyzék első fejezetében a GOST-szabványok, a másodikban az ISO-szabványok ismertetése található.

A 71 GOST-szabvány és 5 tervezet a szabványosítás alábbi műszaki bizottságainak a munkája:

- TK 191 „Tudományos-műszaki tájékoztatás, könyvtár- és kiadásügy”,
- TK 22 „Információs technológia”.

A jegyzékben ismertetett ISO-szabványok száma 136, a tervezeteké pedig 14. Létrehozó bizottságai a következők:

- TK 46 „Információ és dokumentáció”,
- CTK 1 „Információs technológiák”,
- TK 37 „Terminológia (alapelvek és koordináció)”,
- TK 154 „Igazgatási, kereskedelmi és ipari dokumentumok és adatelemek”.

A jegyzék a 2002. március 1-jei állapotot tükrözi. Korrektségét garantálja, hogy az összeállítók a három rokon szakma terén folyó szabványosítás vezető szakemberei.

Az ismertetett szabványok és tervezetek jelzeteik emelkedő számsorrendjében helyezkednek el a jegyzékben. Az egyes tételek mindkét fejezetben a jelzetszám közlése után az adott szabványdokumentum orosz nyelvű címét adják meg, majd tőle egyenlőségjellel elválasztva, az angol nyelvű cí-